

מתוך האזכרה באקדמיה הלאומית למדעים

אלכס לובוצקי, האוניברסיטה העברית

וכך היה: ב־1938 התחיל ללמוד באוניברסיטה. אבל מלחמת העולם שפרצה שיבשה את תכניותיו ב־1941 התגייס לבריגדה היהודית לשירות של קרוב לחמש שנים. במהלכו, מספרות האגדות, המשיך ללמוד לבדו בספרי מתמטיקה שלקח עמו לאירופה ב־1946 חזר לארץ ושוב לאוניברסיטה. אבל שוב לא לזמן רב. ב־1948 נמנה על מגיני ירושלים ושירת בצבא ההגנה לישראל, שזה עתה הוקם, עד 1950 רק אז התפנה להשלים את עבודת הדוקטורט.

רשמית קיבל את הדוקטורט רק ב־1951 כי לא היו לו 10 הלירות שנדרשו להדפסתה. כשנמצאה המלגה המתאימה אושר הדוקטורט. ב־1953 כבר זכה בהכרה בינלאומית ובפרס ישראל

(כשהוא בן 32 בלבד) בזכות עבודה משותפת עם מורו פרופ' לויצקי. בעבודה זו הוכיח את המשפט המפורסם כיום כ"משפט עמיצור-לויצקי" על הזהויות המתקיימות בחוגי מטריצות. משם והלאה דרך כוכבו של עמיצור כאחד מאריות האלגברה של המחצית השנייה של המאה ה־20. עבודותיו על חוגים עם זהויות, אלגבראות מרכזיות פשוטות, חוגים עם חילוק ועוד הקנו לו מקום של כבוד בכותל המזרח של המתמטיקה הבינלאומית.

בו בזמן המשיך להיות יהודי ירושלמי פשוט. **לא רמה לבו ולא גאו עיניו**. יהודי של בית הכנסת, משפחה, ילדים ונכדים. התרגשתי לשמוע מנכדתו עד כמה אהבו שניהם לשבת יחדיו לצפות בסרטים מצוריים. בעולם – מדען חשוב ונערץ, ובבית – אבא וסבא מסור לילדיו.

רבותינו לימדונו שלתלמיד חכם אין צורך להרבות באזכרות – תורתו מזכירה אותו, ובלשון חז"ל: "אין עושין נפשות לצדיקים, דבריהם הן הן זכרונם" (ירושלמי שקלים פ"ב).

כמובן כשנפטר חכם כפרופ' שמשון עמיצור אין לנו צורך בהספדים ובאזכרות כדי שנזכור אותו. המורשת המדעית שהשאיר תהיה לו כנר זיכרון לשנים הרבה. נמשיך ונאמר: "עמיצור הוכיח", "עמיצור הראה", "נובע ממשפט עמיצור" וכיוצא בזה – כך שגור על פינו בחייו וכך יהיה גם בלכתו.

ואף על פי שאין הוא או שמו זקוקים להספדנו – חש אני שמן הראוי לסקור את תולדות חייו האישיים והמדעיים. **לא הוא צריך זאת – אנו זקוקים לכך!** יש במפעל חייו של שמשון מסר חשוב לדור המתמטיקאים והמדענים הצעירים במדינת ישראל.

שמשון נולד כאברהם שמשון קפלן ברובע היהודי בירושלים. משפחתו – שאפילו בסטנדרטים הצנועים של הימים ההם, מצבה הכללי לא היה משופר – העתיקה את מקומה לתל־אביב. שמשון נשלח לבית הספר לפקידות. תקוות הוריו הייתה שימצא בנגרותו פרנסה מכובדת כפקיד.

מורהו לחשבון בבית הספר היה מהרש"ק – הידוע כמחבר ספרי החשבון שהיו מקובלים בשנים עברו. הוא הבחין בכשרונו של הנער ודאג למלגה מטעם בית הספר כדי שמשון יעלה לירושלים לאוניברסיטה ללמוד מתמטיקה.

גם תלמידים רבים הקים; רבים מהם משמשים כיום כאנשי סגל בכל האוניברסיטאות בארץ. בהנהגתו הפכה ישראל למרכז עולמי חשוב בתחום האלגברה.

לסיפור הזה יש שני מסרים. המסר האחד הוא פשוט – והוא אולי אפילו מביך מבחינתנו – לדור הצעיר: ראו לאיזה הישגים אפשר להגיע בלי חוגים לנוער שוחר מדע, בלי תכניות לטיפוח מחוננים, בלי עתודה אקדמאית ובלי מענקי מחקר ושלל תפנוקים אחרים שזוכה להם מתמטיקאי צעיר בן דורנו.

אבל גם כאן יש מסר יותר עמוק: ב־1935 אמר אחד ממנהיגי הציונות את הדברים הבאים. מן הסתם איני יכול לשחזר את טון הדברים, אבל הרשו לי לצטטם:

גם מדינה יהודית אינה מטרה סופית: מדינה יהודית אינה אלא צעד ראשון בתהליך ההתגשמות של הציונות הרוממה. אחריו יבוא הצעד השני: שיבת העם לארצו, יציאת הגלות ופתרון שאלת היהודים. **מטרתה הסופית, האמיתית של הציונות** הרוממה לא תופיע אלא בשלב בשלישי – הדבר שלמענו בעצם קיימות האומות הגדולות: **יצירת תרבות לאומית שתאציל מהדה על כל העולם.** ככתוב **”כי מציון תצא תורה”**.

עמיצור היה מאותה קבוצה קטנה שגם בשנות הארבעים, בעיצומה של המערכה על הקמת המדינה, וגם בשנות החמישים – שנות קליטת העלייה הגדולה – עסקו, גם במשימות אלו, אבל גם

ראו את המטרה הבאה, המטרה הגדולה: יצירת תרבות לאומית על כל היבטיה.

לא כאן המקום לעמוד על ההיבט האוניברסלי לעומת ההיבט הלאומי של המתמטיקה. מה שברור הוא שעמיצור היה מדען ישראלי, מדען יהודי. מדען במלא רמ”ח איבריו אבל גם יהודי וישראלי בכל שש”ה גידיו

לפני מספר שבועות זכינו וזכתה ישראל בהכרה רשמית על־ידי האיגוד הבינלאומי למתמטיקה – כאחת מעשר המדינות המובילות בעולם בתחום המתמטיקה (אגב, הדירוג נקבע על־פי כמות ואיכות – ברור שלא הכמות עמדה לצדנו בעניין הזה).

הישג מופלא זה למדינה כה קטנה – **יסודו בספרי המתמטיקה שלקח עמו החייל שמשון עמיצור לאירופה עם הבריגדה.** בתוך תופת אירופה, בתוך מלחמת השחרור כאן ובאמצע תהליך קליטת העלייה ראו עמיצור וחבורת בני דורו גם את יום המחר. עבדו הם על השלב השלישי: הדלקת לפיד היצירה המדעית בארץ ישראל.

את הלפיד הזה העבירו לדור הבא ואחר־כך אלינו. השאירו הם לנו מסורת של מצוינות מדעית עם חברות אישית, אכפתיות ומסירות. את הלפיד הזה עלינו לשמר, לטפח ואפילו להאדיר.

צריכים אנו להסתכל לא רק על צרכי היום ולא רק על המחר אלא גם על המחרתיים. להבטיח שנעביר אנו את הלפיד לדורות הבאים עם לפחות אותה העוצמה כפי שקיבלנוהו.

לא תמיד בטוח אני שמשוגלים אנו

אבל מבטיח אני לך שמשון – שנשדל.